

Utredning av lindrig intellektuell funktionsnedsättning

Webbinar april 2024

Ida Lindblad
Leg psykolog, Med Dr
Gillbergcentrum, Göteborgs universitet

Psykoguttedning är ett hantverk som räddar för uppgiften är att köra bilen utifrån ett läsperspektiv

DSM-5: Intellektuell funktionsnedsättning

- A. Brister i intellektuella funktioner såsom slutledningsförmåga, problemlösning, planering, abstrakt tänkande, omdöme, studieförmåga och förmåga att lära av erfarenheter vilket styrks via såväl klinisk bedömning som via individualiserad, standardiserad intelligenstestning.
- B. Brister i adaptiv funktionsförmåga vilket leder till att personen inte når upp till den utvecklingsmässigt och sociokulturellt förväntade nivån av personligt oberoende och socialt ansvarstagande. Utan fortlöpande stödinsatser begränsar bristerna i adaptiv kapacitet personens fungerande i ett eller flera vardagliga avseenden såsom kommunikation, social delaktighet och självständighet inom ett flertal livsområden som hem, skola, arbete och samhälle.
- C. Bristerna i intellekt och adaptivitet visar sig under utvecklingsperioden.

Brister i intellektuell funktion påverkar:

- Slutledningsförmåga och problemlösning
- Planering
- Abstrakt tänkande
- Minne
- Hålla flera saker i huvudet samtidigt
- Omdöme
- Studieförmåga
- Lära av erfarenheter

Intellektuell funktion

- Långsammare utvecklingstakt inom flera områden
- Lägre "utvecklingstak"
- Svårt att komma ihåg, komma på, och komma igång
- Svårt att sortera ut viktig information, förstå och använda information

Adaptiv funktion

- De praktiska och vardagliga färdigheter som en individ behöver för att kunna anpassa sig till de krav omgivningen ställer, förmågan att ta hand om sig själv och samspela med andra.
- Repertoar av begreppsmässiga, sociala och praktiska färdigheter som människor lär sig för att kunna fungera i vardagen t ex ta hand om personliga ägodelar, göra inköp, samspela med jämnåriga, sköta sin ekonomi.

Adaptiv funktion

- Kognitiva färdigheter/Teoretisk förmåga, det vill säga hur barnet klarar av att läsa, skriva, räkna och annat som tränas i skolan
- Social förmåga/färdigheter, till exempel hur barnet kan umgås med andra.
- Praktisk förmåga/färdigheter, hur barnet klarar aktiviteter i det dagliga livet som till exempel att äta, tvätta sig och klä sig.

Svårighetsgrad

Lindrig

Medelsvår

Svår

Mycket svår

Svårighetsgradering utifrån adaptiva funktioner.

DSM-IV

I DSM-IV delades svårighetsgraden in utifrån IK-värden:

- Lindrig mental retardation: IK-värde 50-55 upp till 70
- Måttlig mental retardation: IK-värde 35-40 upp till 50-55
- Svår mental retardation: IK-värde 20-25 upp till 35-40
- Djupgående mental retardation: IK-värde under 20-25

DSM-5 – svårighetsgrad

”The various levels of severity are defined on the basis of adaptive functioning, and not IQ score, because it is adaptive functioning that determines the level of supports required. Moreover, IQ measures are less valid in the lower end of the IQ range.”

”De olika svårighetsgraderna definieras utifrån adaptiv funktion, och inte IQ-poäng, eftersom det är adaptiv funktion som avgör vilken stödnivå som krävs. Dessutom är IQ-mått mindre giltiga i den lägre delen av IQ-intervallet.”

DSM-5, 2013 (s 33)

Grad av ID	IQ	Jämförelse förståelsenivå
Lindrig	50–69	9–12 år
Medelsvår	35–49	5–8 år
Svår	20–34	2–5 år
Mycket svår	< 20	0–2 år

Lena Nylander mfl 2019

Under utvecklingsperioden

ESSENCE

Early Symptomatic Syndroms
Eliciting Neurodevelopmental Clinic Examination

Begreppet illustrerar den överlappning som finns mellan olika utvecklingsneurologiska symtom, som språkstörning, symtom inom autismspektrum, ADHD, intellektuell funktionsnedsättning m.fl. tillstånd

– och att det handlar om barn som behöver bedömas i ett ”brett” perspektiv och följas upp över tid

(C.Gillberg, 2010)

ESSENCE

Vid diagnostik av intellektuell funktionsnedsättning måste ställning tas till differentialdiagnostik och adderande funktionsnedsättningar och då krävs ett samarbete mellan läkare och psykolog

ESSENCE

Minst 10% av alla skolbarn har kliniskt relevant ESSENCE och 75% av dessa har stora problem också i vuxen ålder

- Autism 1%
- ADHD 5%
- Tourettes syndrom 1%
- ID 2%

Överlappning och komorbiditet är regel

Flickor missas och igenkänns sällan (även om de har svåra problem)

Gillberg 1983, Nylander et al 2009, Gillberg 2010, Kopp et al 2010,
Gillberg 2013, Gillberg 2014

ESSENCE och intellektuell funktionsnedsättning

- Gillberg och medarbetare fann att 57% av barnen med lindrig utvecklingsstörning hade adderade psykiatriska tillstånd så som oro, depression och ångest är vanligt.
 - Ca 50 % av barnen med lindrig intellektuell funktionsnedsättning
 - Fler än 60 % av barnen med måttlig och svår intellektuell funktionsnedsättning

Gillberg et al (1986)
- Ökad risk för psykiatriska tillstånd vid intellektuella svårigheter
 - 36% av barnen med intellektuell funktionsnedsättning hade en psykiatrisk diagnos, jmf med 8% av barnen utan intellektuell funktionsnedsättning

Emerson (2003)

 - 30-50% av barnen med intellektuell funktionsnedsättning hade en psykiatrisk diagnos

Einfelt et al (2011)

 - 65% av barnen med intellektuell funktionsnedsättning hade en psykiatrisk diagnos

Platt et al (2018)

ADHD

ADHD symtom finns i högre grad hos barn med intellektuella svårigheter

Fernell & Ek (2010)
Simonoff et al (2007)

I en studie på särskolan (numera anpassad grundskola) skattades 55-80% av barnen ha betydande svårigheter inom domänerna motorik, uppmärksamhet, språk, social och emotionell funktion. Det gavs indikationer på uttalade exekutiva problem/ADHD hos ca 50% av barnen

Lindblad et al. (2011)

Autism

I en svensk studie från 1996 visades att 20 % av barnen med intellektuell funktionsnedsättning har ett autismspektrumtillstånd, varav ca 10 % hade autism

- Autism och intellektuell funktionsnedsättning är vanliga samtidiga tillstånd

Fernell (1996)

Språkstörning

- Vanligaste orsaken till att remiss ställs till barnsjukvården (40% avser språkstörning)
Harel et al (1996)
- Tidigare studier har påtalat att av barn med intellektuell funktionsnedsättning har högre förekomst av språkstörning
World Health Organization, (2019)
- I tidigare studier har konstaterats:
 - ca 55% av barnen med intellektuell funktionsnedsättning har en språkstörning
Lesser & Hassip (1986)
 - ca 50% av barnen med lindrig intellektuell funktionsnedsättning hade någon form av språkstörning
Memisevic & Hadzic (2013)